

INTERVJU: GORDANA KUIĆ

Piše: Ida Salamon

„Čovek snuje, a Bog određuje“

Nisam ni sanjala da ću ikad više išta napisati, ali priznajem da mi je pitanje oduševljenih čitalaca: „A šta je bilo dalje?“ odzvanjalo u ušima

Pre nekoliko godina, Gordana Kuić je izjavila da je sebi zadala da napiše deset knjiga – i u tome je nedavno uspela. Na ovogodišnjem Međunarodnom beogradskom sajmu knjiga, predstavila je svoj najnoviji „Roman u slikama“. Prethodile su knjige „Preostale priče“ i „Sa druge strane noći“. Sve je počelo 1986. godine, sa velikim uspehom koji je doživelo njeno prvo književno delo „Miris kiše na Balkanu.“ Tri decenije prisustva na književnoj sceni i šta je do nje vodilo, povod su ovog razgovora.

■ Kakav je bio Vaš život pre nego što ste počeli da pišete, čime ste se bavili?

– Ja sam uveliko radila kada sam počela da pišem; radila kada je izašao moj prvi roman „Miris kiše na Balkanu“; radila dok sam pisala i kada je izašao i moj drugi roman „Cvat lipe na Balkanu“; radila (dođuše u Njujorku) i dok sam pisala moj treći roman „Smiraj dana na Balkanu“. Drugim rečima, moj život nije bio podeljen na onaj pre početka pisanja i onaj posle.

A i pre i posle je bio veoma dinamičan. Bila sam zaposlena kao Savetnik za engleski jezik u Američkoj ambasadi u Beogradu, što je značilo da sam u saradnji sa Britanskim savetom i republičkim i pokrajinskim obrazovnim institucijama organizovala seminare, konferencije i turneje predavanja za nastavnike i profesore engleskog jezika širom Jugoslavije. Sa američkim predavačima sam putovala u sve krajeve tadašnje države, od Bleda do Ohrida, od Pule do Subotice. Moj posao je bio nadasve zahtevan i naporan, ali istovremeno stimulativan i uzbudljiv. Završio se raspadom Jugoslavije kada sam otišla u Njujork i zaposlila se u Sorošovoj fondaciji na projektima humanitarne pomoći bivšim jugoslovenskim republikama zahvaćenim ratom.

■ Kada ste osetili da ćete početi da pišete i kako se taj proces do prvog romana kod Vas razvijao?

– Još polovinom sedamdesetih sam se poigravala idejom da zabeležim izvanredna zbivanja u životima članova porodice Levi (u romanu Salom) mame Estere i tate Leona, pa njihova dva sina, braće Isaka i Elijasa, ali ponajviše njihovih pet kćeri, sestara Laure, Nine, Klare, Blanke i Rifke, izuzetnih žena koje su rođene i stasale u teskobnoj sarajevskoj čaršiji između dva rata.

.....
Moja majka Blanka mi je pričala o njihovom odrastanju i kao pravi magid savršeno dočaravala atmosferu, likove, naravi i događaje
 .....

Moja majka Blanka mi je pričala o njihovom odrastanju i kao pravi magid savršeno dočaravala atmosferu, likove, naravi i događaje, sve začinjavajući starim sefardskim poslovicama, romansama i izrekama. Ja sam hvatala beleške, a posle njenih priča sve izrečeno prekucavala na mehaničkoj pisačkoj mašini jer tada kompjuteri još nisu postojali. Najzad sam završila tekst od 800 strana sa kojim nisam znala šta da uradim.

Pošto sam dobila prvu nagradu na konkursu Saveza jevrejskih opština i dobru recenziju od Davida Albaharija na neki neverovatan način sam došla do izdavača. „Vuk Karadžić“ je objavio roman „Miris kiše na Balkanu“. Moj roman je tada bio najskuplji na jugoslovenskom tržištu, nije ga pratila ni reč reklame ili književne kritike, a ime pisca niko nije dotad čuo. Uprkos svemu tome, tri hiljade primeraka se rasprodalo za nepuna tri meseca.

(Izdavač romana je mislio da će knjiga dugo stajati u knjižari, a kako u to vreme nije bilo dozvoljeno da se

Gordana Kuić u Beču na promociji romana „Miris kiše na Balkanu“, maja 2015. © JMW/Sonja Bachmayer

cene knjiga menjaju, odmah je stavljena najviša moguća cena. Knjiga je, zbog nedovoljnog broja primeraka, po Beogradu išla od ruku do ruku čitalaca i postala legendarna – p.a.)

■ Da li ste već tada znali da će pisanje obeležiti Vašu budućnost?

– Nisam ni sanjala da ću ikad više išta napisati, ali priznajem da mi je pitanje oduševljenih čitalaca: „A šta je bilo dalje?“ odzvanjalo u ušima. Zato su usledili još sedam romana (osmi „Roman u slikama“ je izašao u oktobru) i pedeset priča podeljenih u dve knjige, „Preostale priče“ i „Sa druge strane noći“. I svaki put kada bih završila još jednu knjigu bivala sam ubeđena da je ona poslednja. Moja majka je često govorila poslovicu „Čovek snuje, a Bog određuje“.

■ Kako su tekli razgovori sa Vašom majkom, na osnovu kojih je nastao roman „Miris kiše na Balkanu“?

– Tokom jedne cele godine preko vikenda sedele smo u dve fotelje, ja sa blokom u rukama i stalnim pitanji-

ma, a moja mama Blanka sa detaljnim i za mene uzbudljivim odgovorima. Svakako, taj prvobitni otkucani rukopis sam pet ili šest puta redigovala i prekucavala, što znači da sam u procesu stvaranja „Mirisa kiše na Balkanu“ otkucala preko 5 000 stranica.

Najsličnija sam ocu, mada su mi često govorili da je moj dar za pisanje potekao od tetke Laure Papo Bohorete koja je, takođe, pisala drame, eseje, pesme i izučavala sefardsku baštinu...

■ Na osnovu kojih izvora ste uspeli da opišete istorijski značajan i sudbinski period između 1914. i 1945. godine?

– Najviše na osnovu priča moje majke, nekoliko istorijskih knjiga, ali možda ponajviše mog unutrašnjeg viđenja prilika i ličnosti u tom periodu. Želim da istaknem da u mom prvom romanu ima mnogo fiktivnog, izmaštanog i da se on nikako ne sme shvatiti kao biografija ličnosti o kojima sam pisala.

■ Koji od likova iz romana je najviše nalik Vama i zbog čega?

– Smatram da je najveća sličnost između mene i mog oca Metodija Kuiuća (u romanu Marko Korać). I po liku i po karakteru. Zašto? Verovatno zato što sam nasledila najviše njegovih osobina. Mada su mi često kasnije govorili da je moj dar za pisanje potekao od moje tetke Laure Papo Bohorete koja je, takođe, pisala drame, eseje, pesme i izučavala sefardsku baštinu, jezik i ulogu žene u sefardskoj porodici. Na osnovu njenih radova sada se pišu doktorati i magistrature jer je ona svakako predstavljala jedinstven slučaj žene koja se bavi takvim poslom.

Volim sve svoje likove i izmaštane i one zasnovane na sopstvenom viđenju. Volim čak i svoje negativne likove i uvek pokušavam da im nađem opravdanje – svima, osim nacistima

■ Da li ste učili judeošpanski, ladino jezik, od koga i da li ga govorite?

– Nisam učila judeoespanjol, ali sam ga tokom detinjstva i devojaštva stalno slušala jer su Blanka, Nina i

Riki između sebe isključivo govorile „spanjol“ kako su ga one zvale. Ne govorim ga, ali ga razumem.

■ Koji lik Vam je najdraži i zbog čega, sa kim ste imali najprisniji odnos?

– Ovo je veoma teško pitanje, jer ja volim sve svoje likove i izmaštane i one zasnovane na sopstvenom viđenju osoba koje su postojale. Volim čak i svoje negativne likove i uvek pokušavam da im nađem opravdanje – svima, osim nacistima. Najprisnija sam bila sa mojom majkom, pa sa tetkom Rikicom i Ninom.

Večno pitanje o fiktivnom i stvarnom je prepuno začkoljica. Recimo, mnoge od onih likova koje sam opisivala nisam nikad upoznala: moju baku Esteru i dedu Leona, tetke Klaru i Lauru, Isaka, a Elijasa samo na kratko, takoreći u prolazu, a da ne govorim o mnogim ostalim ličnostima. Realno i izmaštano se uvek prepliće, jer pisac uvek pruža svoje viđenje bilo koje ličnosti koju opisuje, znači, već je delimično upotrebljena mašta. Ipak, ja ih sve doživljam kao moje najdraže i oni me poput svih ostalih likova u mojih osam romana neprestano okružuju.

■ Opišite jednu upečatljivu scenu iz tog odnosa sa likovima Vaših romana.

– To je svakako scena iz „Cvata lipa na Balkanu“, jer sam ja (u romanu Vera Korać) tek tada odrastala. To je razgovor između Marka i Vere kada njoj u školi nude članstvo u SKOJ-u. Marko, koji je dolaskom komunističkog režima sve izgubio (nacionalizacija i eksproprijacija), te je porodica ostala na prosjačkom štapu, govori da ona sama treba da odluči i nikako je ne odgovara da prihvati članstvo jer bi joj ono skinulo ljagu kćeri „bivšeg buržuja“ i omogućilo jednog dana bolje zaposlenje, a samim tim i bolji život. Tolika je bila Markova dobrota, širina i potreba da svoju ugroženu kćer zaštiti i pomogne joj. Kasnije, sama Vera odlučuje da ne želi da postane deo vlasti koja je njenog oca uništila.

■ S obzirom na osetljivost teme (Prvi i Drugi svetski rat), da li znate kako je roman „Mirisa kiše na Balkanu“, koji je prošle godine preveden na nemački jezik, prihvaćen u Austriji?

– Stekla sam utisak da je moj austrijski izdavač „Holicer ferlag“

Na 60. međunarodnom sajmu knjiga u Beogradu, oktobra 2015.

(Hollitzer Verlag), odnosno, glavni i odgovorni urednik Mihael Hutlar (Michael Huttler), zadovoljan. To potvrđuje i činjenica da je gospođa Mirjana Vitman (Wittman) moj peti roman „Legenda o Luni Levi“ već prevela na nemački i u procesu je da bude objavljen 2016. godine.

■ Koja Vam je rečenica iz Vašeg prvog romana najdraža i zbog čega?

– Ne rečenica nego poslednji paragraf u romanu koji opisuje smiraj dana u Sarajevu kada se Blanka i Riki vraćaju hodajući prema železničkoj stanici i na taj način simbolično zatvaraju sarajevsku priču, zaklapaju knjigu što govori o mestu njihovog rođenja pošto su bezuspešno pokušale da nađu grob sestre Laure.

Realno i izmaštano se uvek prepliće, jer pisac uvek pruža svoje viđenje bilo koje ličnosti koju opisuje

Jedna čitava generacija, mnoštvo jevrejskog stanovništva su se ugasili, nestali, rasuli po svetu ako su preživeli Holokaust i zbog toga, po piščevom misljenju, Sarajevo više nikad neće biti onakvo kakvo je bilo između dva rata.

Balkanska kiša orosila Bečlije

Čitanje odabranih odlomaka je u publici naizmenično izazivalo smeh i setu na licima

Gordanu Kuić publika voli i svoju naklonost joj rado pokazuje. Aplauz koji je dobila tokom književne večeri održane nedavno u Jevrejskom muzeju u Beču bio je snažan i dug.

Direktorka muzeja Danielle Spera pozdravila je prisutne u punoj sali muzejskog atriuma i ukazala na objekte iz zbirke koji potiču sa područja Balkana, od kojih dva imaju direktne veze sa prostorom i vremenom u kojem se radnja romana *Miris kiše na Balkanu* odvija: hanukiju, devetokraki svećnjak u bronzi poreklom iz Bosne „sa predivnim raznobojnim ukrasima“ i rukavice mašinovođe Juliusa Broda, koji je upravljao vozom kojim je Franc Ferdinand 1914. godine stigao do Sarajeva. Odlomak iz knjige u kome se porodica Salom sprema za dolazak austrougarskog prestolonaslednika pročitala je na nemačkom jeziku glumica Suse Lichtenberger, napravivši od dijaloga scenski događaj. Čitanje odabranih odlomaka je u publici naizmenično izazivalo smeh i setu na licima.

Pesmom *Adio Kerida* koju je na latinu opevala Marta Nowicka uz pratnju Manuela Sandesha (gitara), večer je poprimilo romantičan karakter i navelo autorku da spontano i srdačno sa publikom podeli sećanja svoje majke na osnovu kojih je roman nastao: „Žene su bile veoma zaposlene i dok su obavljale svoje dnevne obaveze one su pevale“, Gordanina majka takođe.

U razgovoru sa Andreom Grill, austrijskom spisateljkom, osetilo se ono što je okarakterisalo ovo uspešno majsko veče u prohladnom Beču: toplina koja je zračila iz publike i koliko je autorki bilo prijatno sa svojim čitaocima. „Oduševljena sam ovom književnom večeri jer sam videla publiku koja učestvuje, koja je prisutna i postavlja pitanja“, rekla je Gordana Kuić u foajeu muzeja nazdravljajući čašom crvenog košer vina, tokom koktela priređenog u čast njene posete Beču.

Zahvaljujući izdavačkoj kući Hollitzer Verlag knjiga *Miris Kiše na Balkanu* se od prošle godine u prevodu Blažene Radas može čitati i na nemačkom jeziku. Gordana Kuić opisuje pet ženskih sudbina u vremenu između 1914. i 1945. godine, vremenu velikih društvenih, istorijskih i političkih promena. „Priča kojom smo započeli ovo veče, o radosti u mojim romanima, videla sam i na licima publike kada sam govorila o svetlosti na kraju tunela. O njihovoj želji da prihvate stav da nakon borbe i tame dolazi svetlost“.

Sledećeg dana se Gordana Kuić vratila u svoj rodni grad Beograd. U Jevrejsku opštinu u kojoj je aktivan član i o kojoj je na pitanje iz publike rekla: „Obeležavamo praznike, imamo mnogo aktivnosti na kulturnom planu, živu zajednicu i jako dobrog rabina Isaka Asiela, koji održava dobre veze sa svim drugim predstavnicima verskih zajednica“. Pri odlasku je zapisala u knjigu prijatelja Jevrejskog muzeja u Beču: „Sa suzama u očima sam gledala izložbenu postavku u Muzeju; osetila sam toplinu u srcu tokom moje književne večeri; osmehnula sam se i udahnila kada sam napustila Muzej, nadajući se da ću se uskoro vratiti.“

Adios kerida – Marta Nowicka

Da obnovi gradivo – bivši ambasador Austrije u Srbiji Wolfgang Petrić (desno)

Razgalila Bečlije – Gordana Kuić sa Suse Lichtenberger

